

NSS (National Service Scheme)

રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના

પ્રસ્તાવના:

રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના (NSS) એ વિદ્યાર્થીઓ કે જે ભાવિ નાગરિક છે તેમનામાં રાષ્ટ્રીય સેવા માટે અભિરુચિ કેળવાય અને સમાજસેવાના માધ્યમથી વ્યક્તિત્વ વિકાસ કરતી યોજના છે. શિક્ષા મંત્રાલય દ્વારા ૧૯૬૯-૭૦ થી સમગ્ર ભારતમાં આ દિવસે શાળા, કોલેજોના વિદ્યાર્થીઓ વિવિધ કેમ્પ કરી આરોગ્ય શિબિર, પ્રૌઢ શિક્ષણ, રક્તદાન, સામુહિક સફાઈ જેવા રચનાત્મક અને સામાજિક કાર્યો કરે છે. તે ઉપરાંત આના સ્વયંસેવકો કુદરતી આપત્તિ-રેલસંકટ, દુકાળ, ભૂકંપ વગેરે સમયે તત્કાલીન સારી કામગીરી કરી સમાજ પ્રત્યેની ફરજ બજાવે છે. રાષ્ટ્રીય સેવા યોજનાની શરૂઆત ઈ.સ. ૧૯૬૯માં મહાત્મા ગાંધીજીના જન્મ શતાબ્દી વર્ષથી થઈ છે.

રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના અંતર્ગત થતા કાર્યક્રમો માટે કેન્દ્રીય અને રાજ્ય સરકાર ૭:૫ ના પ્રમાણમાં ખર્ચ ઉઠાવે છે. જેમાં સામાન્ય પ્રવૃત્તિ માટે વિદ્યાર્થી એટલે કે સ્વયંસેવક દીઠ ૧૬૦ રૂ. અને ૧૦ દિવસીય વિશિષ્ટ સેવા કેમ્પ માટે કે જે ગામડાઓમાં રાખવામાં આવે છે તેમના માટે એક સ્વયં સેવક દીઠ ૩૦૦ રૂ. ચુકવવામાં આવે છે. એન.એસ.એસ.ની પ્રવૃત્તિ દરેક શાળા, કોલેજોમાં આખું વર્ષ ચાલે છે. જે અંતર્ગત સમાજસેવાના વિવિધ કાર્યો કરવામાં આવે છે. વિશિષ્ટ કેમ્પ ગામડાઓમાં ૩, ૭ કે ૧૦ દિવસના રાખવામાં આવે છે જેમાં સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ, ગ્રામ સફાઈ, ગરીબ બાળકોને ભણાવવા અને પ્રૌઢ શિક્ષણને લગતા કાર્યક્રમો સાથે તેને લગતા વિવિધ નાટકો, પ્રદર્શન, સ્પર્ધાઓ યોજવામાં આવે છે. સાથે જ તે સ્થળને અનુરૂપ સ્થાનિક લોકો અને સ્વયંસેવકો દ્વારા સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો પણ યોજાય છે.

આ યોજના યુવાનો આજના સમાજની વાસ્તવિકતા અને સમાજની ઊંડી સમજ નોંધપાત્ર રીતે મેળવે તે હેતુથી ખાસ શરૂ કરવામાં આવી છે. આ યોજનાનો સિદ્ધાંત "મને નહિ, તમને"ની સેવાનો છે. તેનું પ્રતિક ચિહ્ન ઓરિસ્સાનું કોણાર્કનું સૂર્યમંદિરના રથનું ચક્ર છે. જે સર્જન, સરક્ષણ અને વિકાસનું પ્રતીક છે.

આ યોજનાના મુખ્ય હેતુઓ આ મુજબ છે:

લોકો સાથે મળીને રચનાત્મક અને સામાજિક કાર્યો કરવા.

શિક્ષીતો અને અભણ વચ્ચે અંતર ઘટાડવું

સમાજના નબળા વર્ગો માટે સેવા કાર્યો કરવા.

કુદરતી આપત્તિ સમયે તાત્કાલિક સેવા કાર્યો કરવા યુવાધન તૈયાર કરવું.

આ યોજનાનો લોગો એટલે કે બેજમાં મુખ્ય બે કલર છે: લાલ અને બ્લુ. જેમનો લાલ કલર સૂચવે છે કે આ યોજના હેઠળ કામ કરતી વ્યક્તિ જીવંત, મહેનતુ અને શક્તિથી ભરપુર છે જ્યારે બ્લુ કલર સૂચવે છે કે માનવજાતના કલ્યાણ માટે જાણી આપવા આ ઘટકના લોકો હમેશા તૈયાર છે.

આમ, રાષ્ટ્રને સારી રીતે સમજી શકે, લોકોની મુશ્કેલીને સમજી, જીવનની વાસ્તવિકતા અંગે જાગૃત રહી દેશ માટે સારો ભાવિ નાગરિક તૈયાર કરવાનો સરકારનો ખુબ સારો પ્રયત્ન એટલે રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના...દરેક શાળા

અને કોલેજોના શિક્ષકોએ આ પ્રવૃત્તિમાં જોડાવવા યુવાનો યુવતીઓને પ્રોત્સાહન અને પ્રેરણા આપવી જોઈએ અને શાળાના વિદ્યાર્થી અને કોલેજીયન યુવાનોએ આમાં ઉત્સાહભેર જોડાઈ સમાજસેવાની ઉત્તમ તક ઝડપી સમાજ પ્રત્યેનું ઋણ અદા કરવાની ફરજ બજાવવી જોઈએ.

રાષ્ટ્રીય સેવા યોજનાનો આરંભ

એન.એસ.એસ.ની શરૂઆત 1969 માં ગાંધી જન્મશતાબ્દિ વર્ષ શરૂ થઈ. આ યોજના કેન્દ્રસરકારના માનવ સંશોધન મંત્રાલય હેઠળ આવેલી છે. આ મંત્રાલયના પ્રધાન મિનિસ્ટર એન.એસ.એસ.ના અધ્યક્ષ ગણાય છે. ગુજરાત રાજ્યમાં યુથ ઓફિસરના વડપણ હેઠળ રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના ચાલે છે અને દરેક શાળા યુનિવર્સિટીમાં આ પ્રવૃત્તિ ચાલે છે. શાળા-યુનિવર્સિટીમાં આ પ્રવૃત્તિનું સંકલન પ્રોગ્રામ કોઓર્ડિનેટર કરે છે. અને એન.એસ.એસ.પ્રવૃત્તિના સંકલન કરનાર પ્રોગ્રામ ઓફિસર હોય છે.

24 સપ્ટેમ્બરે સમગ્ર ભારતની શાળા, કોલેજોમાં એન.એસ.એસ. શુભારંભ દિવસ (N.S.S. DAY)તરીકે ઉજવવામાં આવે છે.

રાષ્ટ્રીય સેવા યોજનાના ધ્યેયો:

રાષ્ટ્રીય સેવા યોજનાનું ધ્યેય સમાજ સેવા દ્વારા શિક્ષણનું છે. સમાજના છેવાડાના માનવીને મદદરૂપ થવાનું છે. રાષ્ટ્રીય સેવા યોજનાના મુદ્રાલેખન(MOTTO) "Not me, But you", " હું નહીં, પણ તમે" છે.

લક્ષ્યાંકો:

- (1) વિદ્યાર્થીને તેની સામાજિક ફરજો પ્રત્યે જાગૃત કરવો.
- (2) તેમને લોકો સાથે અને લોકો વચ્ચે કામ કરવાની સર્જનાત્મક અને રચનાત્મક તાલીમ આપી સામાજિક કાર્યોમાં જોતરવા.
- (3) વાસ્તવિકતાનું દર્શન કરાવી તેના દ્વારા સ્વ અને સમાજ વિષેના જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરવી.
- (4) લોકશાહીવાદી નેતાગીરીના અમલ દ્વારા તેમાં કુશળતા પ્રાપ્ત કરવી.
- (5) સ્વરોજગારીની ક્ષમતા કેળવવાના હેતુથી પોતાનો વ્યવસ્થિત વિકાસ સાધવો.
- (6) પોતાની ક્ષમતાને સામાજિક સમસ્યાઓ હલ કરવામાં ઉપયોગ કરી શકે તેવી તકો પૂરી પાડવી.

સ્વયંસેવકો માટે આચારસંહિતા:

- (1) બધા જ સ્વયંસેવકો પ્રોગ્રામ ઓફિસર તથા ગ્રુપલીડરનાં માર્ગદર્શન હેઠળ કામ કરશે.
 - (2) જે સ્થળે પ્રવૃત્તિ હાથ ધરાઈ હોય તે સંસ્થા અગર સ્થાનિક આગેવાન અથવા કાર્યકરને વિશ્વાસમાં લઈ સહકાર આપવાનો રહેશે.
 - (3) સ્વયંસેવકે રાજકીય કે વિવાદસ્પદ બાબતોથી દૂર રહી કાર્ય કરવાનું રહેશે.
 - (4) સ્વયંસેવકે પોતે દિવસ દરમિયાન કરેલી પ્રવૃત્તિનો અહેવાલ તેમના જૂથ નેતાને કે પ્રોગ્રામ ઓફિસરને આપવાનો રહેશે.
 - (5) એન.એસ.એસ. ના સ્વયંસેવકે જ્યારે સેવાકાર્ય માટે કે પ્રોજેક્ટ સ્થળે જાય ત્યારે એન.એસ.એસ.નો બેજ તેમજ સ્કાર્ફ પહેરેલો હોવો જોઈએ.
 - (6) પ્રવૃત્તિ-પ્રોજેક્ટોની જાણકારી માટે શાળાના એન.એસ.એસ.ના નોટિસ બોર્ડના સંપર્કમાં રહેવું.
- (સૌજન્ય: ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતો)